

RÓZSÁK ÉS JOGCÍMEK – A TRÓNOK HARCÁT IHLETŐ DINASZTIKUS KÜZDELMEK

HORVÁTH ESZTER KATA

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

HORVÁTH ESZTER KATA

JOGHALLGATÓ

ELTE ÁLLAM- ÉS

JOGTUDOMÁNYI KAR

ESZTIHOR@STUDENT.ELTE.HU

2024. április 1.

A rózsák háborúja az angol történelem egyik legtöbbet

kutatott, vitatott és feldolgozott területe. Az időszak a 16. század óta tart számot közérdeklődésre – először az udvari propaganda, majd a humanista történetírás dolgozta fel, utóbb Shakespeare munkásságán keresztül vált évszázadokon át a köztudat részévé. Regényes elnevezése az utókortól származik. Jól illusztrálja a történetíró az is, hogy arról sincsen egyértelmű konszenzus, hogy ki használta először a kifejezést.¹ A háború rózsás allegóriája ezzel együtt 15. századi, VII. Henrik propagandájában jelent meg először.² A rózsák a két háborúzó családra utalnak (Lancasterek – a vörös, Yorkok – a fehér rózsá), mivel címereikben ezeket a szimbólumokat is használták. Ezzel együtt fontos kiemelni, hogy nem ezek voltak a legszélesebb körben alkalmazott jelképek,³ ebben az értelemben a Tudor-kor, azaz az utókor találmánya a

konfliktus rózsákkal való azonosítása.

Bár az időszak gyakorlatilag minden aspektusa, így jelentősége, hossza, kiváltó okai,

még az is, hogy a szó klasszikus értelmében háborúról volt-e szó, vitatott, az mindenképpen megkérdőjelezhetetlen, hogy a korszakot a viharos uralkodóváltások és a hatalom különféle jogcímen alapuló legitimációja jellemezték. A konfliktusok háttérében a Plantagenet uralkodók dinasztikus problémái álltak, amelyet a trónöröklés szabályainak tisztázatlansága is tetézett. A két szembenálló csoport III. Edward (1327-1377) leszármazóiból, illetve az őket támogató nemesekből állt, hiszen a Lancaster-család III. Edward harmadik fiára, Genti Jánosra, a York-család pedig III. Edward második fiára, Antwerpeni Lionelre vezette vissza uralkodásának jogcímét.

A III. Edward halálától a bosworth-i csatáig (1485)

eltelt kb. 100 évben hét uralkodó váltotta egymást, több, különböző jogcímmre hivatkozva trónra kerülésükkor. Ilyen jogcím volt például a leszármazás, a hódítás joga, a hatékonyabb kormányzásra való képesség vagy a parlament általi felhatalmazás. Sok esetben ezek a jogcímek keveredtek, így például természetesen a leszármazás jogára minden Plantagenet-dinasztiából származó uralkodójelölt

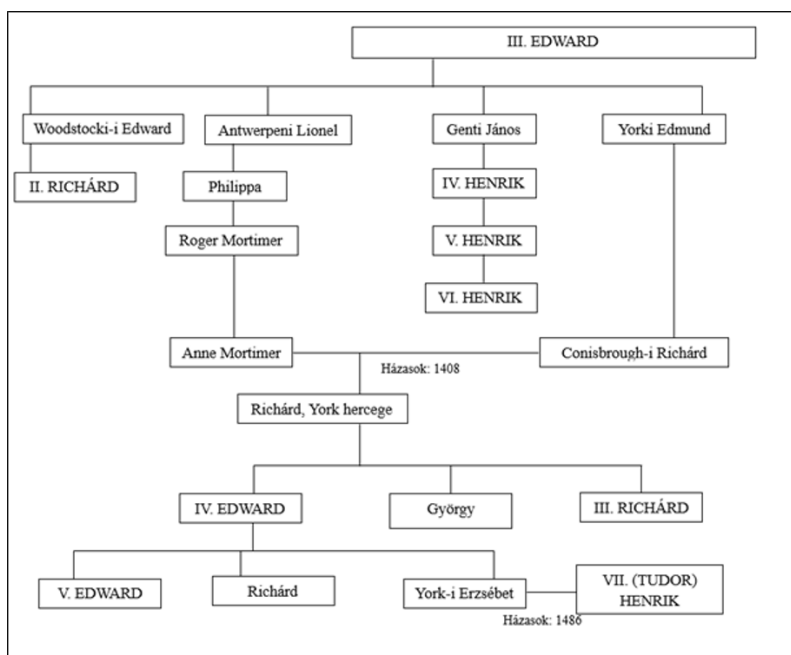
hivatkozott. A Lancasterek trónra kerülésekor, tehát amikor IV. Henrik (1399-1413) a hatalmat II. Richárdtól (1377-1399) annak uralkodása alatt kibontakozott politikai krízis segítségével és saját, jobb kormányzási képességeire hivatkozva megszerezte, végső soron a katonai erőre, a hódítás jogára támaszkodott. A parlament II. Richárd lemondásával egyetemben, IV. Henrik koronáját is legitimálta.⁴

Érdekes párhuzamot lehet vonni a Lancasterek trónra kerülése és trónjuk elvesztése között.

Amikor IV. Henrik unokája, VI. Henrik (1421-1471) került a trónra, nem bizonyult megfelelő uralkodónak. Így a York-család tagjai, akik először csak politikai reformokban gondolkodtak, bejelentették igényüket az angol trónra, ezzel robbantva ki a szűkebb értelemben vett rózsák háborúját (1455-1485). Richárd, York hercege a Lordok Háza elé vitte a kérdést, amelynek a trón sorsán kívül azt a jogi problémát is el kellett volna döntenie, hogy a York-család, vagy a Lancaster-család jogcíme megalapozottabb-e.

Richárd a jogcímét anyján, Anne Mortimeren keresztül vezette le, aki III. Edward

második legidősebb fiának, Lionelnek volt leszármazója. A Lancasterek ezzel szemben III. Edward harmadik legidősebb fiától, Genti Jánostól vezették le trónigényüket, végig férfiágon örökítve azt. Így a Lordok Házának abban az elvi kérdésben kellett döntésre jutnia, hogy előnyt élvezhet-e a Yorkok jogcíme, amely, bár idősebb gyermekeken keresztül

vezethető le, nőágit is tartalmaz. A kialakult helyzetet a Lordok Háza nem tudta kielégítően rendezni. Hiszen, míg a common law öröklésre vonatkozó szabályai szerint a Yorkok élveztek előnyt, a Lancasterek mellett az uralkodás realitása állt. VI. Henrik felkent és megkoronázott uralkodóként évek óta gyakorolta az uralkodók előjogait.⁵ A két fél végül kompromisszumos megoldásra jutott. Élete végéig VI. Henrik maradhatott a trónon, halála után azonban a korona a Yorkokra szállt (Act of Accord, 1460).⁶

Ez természetesen nem volt problémamentes, hiszen VI. Henriknek volt fiúgyermek.

Tehát a York család az elsőre békésnek tűnő rendezés ellenére is csak fegyverrel kerülhetett trónra. IV. Edward (1461-1470 és 1471-1483), az első York-házi uralkodó ezért a Lancasterekhez hasonlóan katonai erővel szerezte meg a trónt. A IV. Edward halálát követő évek krízise, amely során fiai eltűntek, majd nagybátyjuk, III. Richárd került a trónra (1483-1485), amellyel, hogy az angol történelem

egyik legmegosztóbb karakterét, III. Richárdot helyezte a reflektorfénybe, a Tudorok trónra kerülését eredményezte. VII. Henrik (1485-1509) bosworth-i csatanyerésével lezárult a rózsák háborúja, és az új dinasztíával lassan, de biztosan egy új korszak kezdődött az Angol Királyságban.

A korszak rendezetlen trónöröklési viszonyai mellett, hogy izgalmas és fordulatos

eseményeket eredményeztek, jogtörténeti szempontból is érdekesnek bizonyultak. 1701-ig nem volt a trónöröklést megnyugtatóan rendező, egységes dokumentum. A korona helyzetét a precedensek, a common law földbirtok örökítésére vonatkozó szabályai, az uralkodói akarat és leginkább jogon kívüli tényezők (katonai erő, nemesek támogatása) határozhatták meg. Ezek közül a common law helyzete izgalmas, hiszen, bár a trón sorsára nem vonatkoztak a dolgok, a tulajdonjog általános szabályai,⁷ a trónvitákban mégis felmerültek, hiszen a földbirtokok a késő középkor gazdasági-, ezzel összefüggésben

szociális alapkövét jelentették. A földbirtok örökítésére vonatkozó szabályok a 13. század második felére gyökeresedtek meg.⁸ Főszabály szerint a leszármazók megelőzték a távolabbi rokonokat,⁹ a leszármazók közötti öröklés sorrendjét pedig öt alapszabály határozta meg. Az élő leszármazók kizárták az öröklésből saját leszármazóikat. A halott leszármazót saját leszármazói képviselték (képviselési elv). Az azonos rokonsági fokon lévő férfiak kizárták a női leszármazókat. Az azonos rokonsági fokon lévő férfiak közül a legidősebb örökölt (primogenitúra elve). Végül az azonos rokonsági fokon álló nők közösen örökölték.¹⁰ Ezek a szabályok (az utolsó, női öröklésre vonatkozóan kívül) a trónöröklésben is megjelentek, az időszak uralkodóváltásai illusztrálhatják őket.

Mindezek ellenére elmondható, hogy a korszakban a hatalmat és így a trón sorsát nem a jog, hanem a tények, a politikai, társadalmi realitás határozta meg. Talán éppen ez teszi az időszakot a 21. század számára is aktuálissá, olyan népszerű munkák inspirációjává, mint a Trónok harca c. sorozat George R.R. Martin tollából.

Hivatkozások:

¹ Így például Dan Jones angol történész Lady Maria Callcott Little Arthur's History of England c. művét, más történészek, így például J.R. Lander, A.F. Pollard, Michael Hicks Sir Walter Scott skót író munkásságát jelölik meg.

² Jones, Dan: Koronák harca – A rózsák háborúja és a Tudorok felemelkedése. Ford.: Rindó

Klára-Szabados Tamás. Budapest, 2023, Kossuth Kiadó, 32-33. p.

³ Pollard, A.F.: The Wars of the Roses (second ed.), Houndmills, Basingstoke és New York, 2001, PALGRAVE, 6. p.

⁴ Myers, A. R.: England in the Late Middle Ages. Harmondsworth, 1971, Penguin Books, 34-35. p.

⁵ Bennett, Michael: Edward III's Entail and the Succession to the Crown, 1376-1471. The English Historical Review, 1998, Vol. 113, No. 452., 580-581. p.

⁶ Teljes szöveg forrása: Davies, John Silvester (ed.): An English Chronicle of the Reigns of Richard II., Henry IV., Henry V., and Henry VI.: written before the year 1471, 100-106. p. in: <http://quod.lib.umich.edu/c/cme/ACV5981.0001.001> (2024.03.06.)

⁷ Ormrod, W. Mark: The DNA of Richard III: False Paternity and the Royal Succession in Later Medieval England. Nottingham Medieval Studies, 2016/60, 190. p.

⁸ Pollock, Frederick – Maitland, Frederic William: The History of English Law Before the Time of Edward I. vol. 2. Cambridge, 1895, Cambridge University Press, 260. p.

⁹ Baker, John H.: An Introduction to English Legal History, Fifth Edition. Oxford, 2019, Oxford University Press, 286. p.

¹⁰ Pollock – Maitland 1985 260. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: A York- és Lancaster-családok származása, a rózsák háborújának fontosabb szereplői. (Saját szerkesztés)
2. oldal: A bosworth-i csata. Philip de Louthenbourg festménye. https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Bosworth_Field

A cikkekben feltüntetett állítások a szerző saját véleményét képezik.

A blogon megjelent művek utánközlése csak a szerző és a szerkesztőbizottság engedélyével lehetséges. Ennek megszegése jogi felelősségre vonást eredményez.

Erre, a blogon megjelent írásra a következőképp lehet hivatkozni:

Horváth Eszter Kata: Rózsák és jogcímek – A Trónok harcát ihlető dinasztikus küzdelmek. In: **JOG.történet**. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja. 2024. április 1. mtajogtortenet.elte.hu/blog/horvath-eszter-tronok-harca